

(Продовження).

Початок — 22 березня

Із літописних свідчень видно, що князь Роман Мстиславович у політичній боротьбі у Візантії підтримував саме імператора Ісаака II Ангела, з донькою якого — принцесою Анною — був одружений. Це й пояснює те, що він виступив проти правлячих кіл Священної Римської імперії і Папи Римського Іннокентія III. Причому як політичний діяч час для того він вибрав досить зручний. У 1203—1204 рр. у Західній Європі спалахнула війна за імператорську корону Священної Римської імперії. У самій Німеччині у боротьбу за неї вступили два великих угруповання, які очолював Гогенштауфен (так називалася династія південно-німецьких королів та імператорів Священної Римської імперії (1138—1254. — **Ред.**) Філіп Швабський, що спирався на графів і баронів Східної Німеччини, і його противник Оттон IV, син Генріха Льва і племінник Річарда Левове Серце, який спирався на німецьких магнатів Нижнього Рейну і Вестфалії. Його підтримував і Папа Римський Іннокентій III. Сили були рівними і боротьба точилася довга і кровопролитна. У зв'язку із цією ситуацією будь-яка підтримка для однієї зі сторін мала вирішальне значення.

1204 р. Папа Римський Іннокентій III, знаючи не лише про перемоги Романа Мстиславовича в Литві, над дикими половцями та угорцями, а й те, що великий князь Русі-України планує вступити у війну на боці Філіпа Швабського, оскільки дружина того — візантійська принцеса Ірина — була рідною сестрою дружини Романа, провів з ним переговори. Він намагався втягнути великого князя Русі-України Романа в свою коаліцію. За союз з Оттоном і Римською Церквою Іннокентій III надав великому князю Роману Мстиславовичу королівську корону і титул короля Русі-України, а також пообіцяв Руському королівству та його чільникові різні політичні вигоди від очолюваного ним Союзу католицьких держав.

Отже, Галич в епоху правління великого князя Романа став королівською столицею всієї Русі-України. До того жоден із галицьких володарів не удостоювався від понтифіка офіційної коронації, хоч тут правили такі могутні володарі, як князі Володимир Галицький та знаменитий його син Ярослав Осмомисл. Зрештою, такої честі не удостоївся і жоден із правителів північних країн чи польських князівств. Втім, вивчення історії утворення королівства Русі-України Папою Римським Іннокентієм III 1204 р. ще потребує ретельного дослідження відповідних матеріалів у Секретному Ватиканському архіві.

Але возведення великого князя Романа на престол короля, влаштоване папськими послами в Галич, не порушило стратегічного вибору союзника давньоукраїнським володарем, яким і далі залишився Філіп Швабський. Французький хроніст XIII ст., засвідчуючи факт коронації Папою Римським Іннокентієм III великого князя Романа на короля Русі, писав: «Король Русі по імені Роман, вийшовши за межі своїх кордонів, намагався пройти через Польщу в Саксонію на з'єднання з Філіпом Швабським». Характерно, що в Синодику монастиря бернар-

динів Святого Петра в місті Ерфурті — одному з великих торговельних центрів на шляху між північною і південною Німеччиною, що перебував тоді у володінні Філіпа Швабського — теж є запис про те, що Роман був королем Русі: «Romanus rex Ruthenorum dedit nobil xxx marcas» («Роман, король

прислів'ях українського народу: «Ой Романе, худим живеш, литвою ореш».

Постать великого князя і короля Русі-України Романа описано в багатьох історичних джерелах. Вони свідчать, що син Волинського князя Мстислава Ізяславовича і польської принцеси Агнеси, доч-

зя на міщан, торгово-ремісничу знать міст «мужів градських» була провідною лінією усіх політичних реформ князя Романа і його нащадків, про що згадував літописець навіть у 1288 р.: «Роман був увільнив городян від усіх кривд».

Використовуючи підтримку багаті верхівки міста Володимира та

ГАЛИЦЬКИЙ РЕФОРМАТОР

ЯК ВЕЛИКИЙ КНЯЗЬ І КОРОЛЬ РОМАН МСТИСЛАВОВИЧ НА ПОЧАТКУ XIII ст. СТВОРИВ ДАВНЬОУКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ ВІД КАРПАТ ДО ДНІПРА

ПАПА РИМСЬКИЙ ІННОКЕНТІЙ III. СТИНОПС, МОНАСТІР САКРО СПЕКО, НАРНІ. НАПИС ВИКОНАНО БЛИЗЬКО 1216-1219 рр.

руський, дав 30 марок»).

Щодо залучення короля Русі-України Романа до західноєвропейської політики історик Л. Гумільов зауважував: «Роман Мстиславович, котрий одягнув королівську корону західно-європейського володаря, яку отримав внаслідок злучення Русі з stolичним центром в місті Галичі, як політичний діяч більше був схожий на римського солдатського імператора III ст. чи на тюркського еміра XV ст., ніж на могутнього слов'янського, західно-європейського володаря-короля. Але він намагався ним стати... Король Русі Роман намагався впровадити зміни у своїй Руській державі, вже королівстві, й улаштувати її за західно-європейським зразком, тобто на зразок герцогств-графств Акітанії, Ломбардії чи Саксонії. Його приваблював їх королівський уклад, він усе переймав від них, якщо б його перемога з Гогенштауфенами була виграною, то Русь-Україна уже при ньому перетворилась би на європейське королівство, схоже за політичною структурою на Чеське, Польське чи Угорське, та тоді перехід до католицизму уже у його час був би звичайною справою, що пізніше і сталося при його синові, королю Данилі».

Сучасник князя Романа Велико-го відомий візантійський історик Нікіта Хоніат розповідає, як князь Роман у 1197—1198 рр. врятував Візантійську імперію від половців. Візантійське військо не змогло зразу дати відсіч ворогові, та несподіваний удар князя Романа Мстиславовича роздробив орду на частини і змусив її кинути здобич та податися геть. Через кілька років, ставши володарем Русі-України, князь Роман очолив переможний похід українського війська на половецькі землі. Пізніше військовий талант князя Романа допоміг йому у війнах з агресивними ятвязькими та литовськими князями, яких він назавжди відучив нападати на його землі, про що згадується у «Слові о полку Ігоревім» і у народних

кни польського короля Болеслава Кривоустого, народився приблизно у 1150 р. на Волині. Його батько князь Мстислав Ізяславович, як і інші Мономаховичі, вважав себе законним спадкоємцем великокнязівського київського престолу, на якому сиділи його предки. Мстислав Ізяславович прищепив синові Роману всю свою амбіційність борця за великокнязівський стіл, бо ж і сам внаслідок упертої боротьби таки князував у Києві у 1167—1169 рр.

Джерела подають, що у 1168 р. князя Романа запросили на княжий престол до Новгороду. Його перебування на новгородському престолі було короточасним. У 1169 р. його батько Мстислав Ізяславович втратив київський великокнязівський стіл і був змушений повертатися назад на Волинь. Ця подія вплинула і на Романа, оскільки із свідчень літопису за 1170 р. видно, що боярство Новгороду вирішило позбутися владного князя, і «показало шлях князеві Роману». А заодно князь отримав і повідомлення про смерть батька у Володимирі на Волині. У зв'язку з цим він зі своєю вірною дружиною, як зауважує київський літописець, повернувся на отчу Волинь. Із 1170 р. починається тривале князування Романа Мстиславовича на Волині. 17 довгих років князь Роман був удільним князем у тині могутності свого галицького сусіда князя Ярослава Володимировича Галицького. Тому джерела зовсім не приділяли йому уваги. Однак не правильно було б говорити, що Волинський князь Роман із 1170-го по 1184-й був лише дрібним князем. Джерела свідчать, що тоді на Волині вирували події, які привели до створення нової моделі української державності, яка орієнтувалась на синтез із західноєвропейською моделлю.

Можна стверджувати, що це була власна давньоукраїнська модель, але з яскраво вираженою структурою західноєвропейського «майорату». Прагнучи зміцнити князівську владу на Волині, Роман намагався обмежити свавілля світських і духовних феодалів. З цього приводу польський хроніст XV ст., що використав українські джерела XII-XIII ст., пише: «Волинський князь приборкав володимирського єпископа, який не підтримував Романа». Словом, князь почав формувати нову державну систему. Політичне обмеження боярської сваволі і зміцнення одноосібної королівсько-князівської влади у Центральній і Західній Європі в умовах розвитку феодалізму було прогресивним явищем. Тому населення міст підтримувало князя Романа у його боротьбі з великим і середнім боярством. Опора Волинського кня-

васальних міст Волинського князівства, боярства та дрібної земельної аристократії, яку становили дружинники, князь Роман Мстиславович зумів не лише піднести авторитет князівської влади на Волині, а й настільки зміцнити її, що це дало йому можливість з початків «смути в Галицькій землі» розпочати боротьбу за це багате і могутнє князівство. Князь Роман бачив, що Галичина, Волинь і Київщина здавна як етнічно, так і торговельно-економічно були дуже близькими, можна сказати, однорідними князівствами, тому, на нашу думку, ще на Волині на основі великокнязівських надбань свого батька у Романа виник план реформування давньоукраїнської держави за західноєвропейським зразком і об'єднання близьких в економічному і політичному аспектах Галичини, Волині та Київщини в одну велику державу. Власне, на моделювання нового зразка Русі-України на Волині князь Роман потратив 12 років, і цей етап його діяльності позначився чималими успіхами.

Щоб заволодіти Галичиною, Волинський князь Роман зав'язав стосунки з торгово-ремісничою знаттю міста Галича, що терпіла утиски від великого галицького боярства. Але Галичина перебувала у сфері політичного і економічного впливу не лише Волинського князя, а й сусідніх Польщі та Угорщини. Усі вони стежили за подіями на Волині і були стурбовані зростанням впливу Волинського князя, а тому угорський і польський володарі не бажали утвердження князя Романа в Галичині. Угорський король Андрій II зробив усе можливе, щоб об'єднання Галичини і Волині не сталося. Угорські війська, зайнявши Галичину, вигнали князя Романа, який, не маючи змоги організувати оборону Галицького князівства, змушений був утікати в Київ.

Отже, невдала спроба першого об'єднання Галичини і Волині й утвердження в Галичі закінчилися для князя Романа Мстиславовича катастрофою, він став князем-ізгоєм, оскільки Волинь перед вокняженням у Галичині він передав молодшому братові Всеволоду і той не впустив Романа. Але князь-вигнанець не занепав духом і поволі нагромаджував сили для вирішальної боротьби за об'єднання феодально роздробленої Русі-України, і не лише в межах від Галича до Києва, а й від Чернігова до Переяслава південного. Роман розумів, що неможливо об'єднати Галичину і Волинь, не зважаючи на південно-східних і західних сусідів.

Віктор ІДЗЬО.

Доктор історичних наук.
(Закінчення буде)

Буковинській «Трої» — 5 000 років

У полі поблизу села Шипинців Кіцманського району Чернівецької області науковці з України та Німеччини спільно досліджують поселення, розташоване майже на 20-гектарній площі, якому, припускають, щонайменше 5 000 років. Зокрема за допомогою квадрокоптера роблять 3D-карту місцевості, шукають металеві конструкції під землею, а в окремих місцях проводять розкопки.

«Будинки, які ми знайшли, — що нас здивувало, — мають вигляд обгорілих. Там величезна кількість матеріалу. Не лише щоденний посуд, а й елементи культури: різні фігурки й інші мистецькі витвори», — розповідає професор університету з Нюрнберга (Німеччина) Карстен Мішка. «Шипинці дуже відоме поселення — ще з XIX століття. Колись його називали Буковинською «Троєю», — стверджує завідувач відділення археології Національного заповідника «Давній Галич» Тарас Ткачук.

Уперше сліди прадавнього поселення виявив ще в минулому столітті місцевий археолог-аматор Василь Арічук. Він самотужки проводив тут розкопки і знайшов дуже гарні глечики. «Важливість цих археологічних свідчень для світової історії величезна, — запевняє історик Андрій Гев'юк. — Адже виходить, що Шипинецька територія стає на одному рівні з культурами Єгипту та Шумера й доводить, що гігантські поселення тодішньої доби існували не лише на Близькому Сході, а й у нас».

Скіфи населяли і Крим, і Алтай

Лише недавно стали відомі результати дослідження так званої скіфської курільниці, знайденої у Криму ще влітку 2013 року. Цей ритуальний артефакт добре зберігся, хоч археологи датують його IV—III ст. до нашої ери. Він як дві краплі води схожий на такий самий релікт, який ще 70 років тому знайшли в горах Алтаю і нині зберігають в Ермітажі в Санкт-Петербурзі.

З цього приводу археологи щось торочать про схожі вірування, споріднені культури й традиції тодішніх кримчан і алтайців. Ще в часи СРСР у Сибіру відкривали скіфські кургани й переконувалися, що тамтешні поховальні обряди були ідентичні тим, про які свідчать і могили у причорноморських степах. Скіфами греки називали індоєвропейську спільноту, що населяла територію від Дунаю і не лише до Алтаю, а й далі на схід Євразії. І то була велика державницька формація зі своєю господаркою й ідеологією, яка свого часу розпалася на дрібніші розрізнені утворення не без впливу зовнішніх чинників.

Наш кор.